

го помешкання, залякує його і злиться, що той не лякається. Прокурор, як би йому цього не хотілося, не може його знищити (це викличе обурення Заходу), тому й задумує вбити його руками Колі, для якого в стані сильного сп'яніння це не є проблемою.

Сила Джемлієва в тому, що він став уособленням і символом стійкості кримських татар. Готовий жертвувати собою заради свого народу – і це його тримає. І тут втручається вища сила в образі невідомого юнака, котрий прибуває в Зирянку водночас із прокурором. Хто він, глядач не дізнається, та й розкривати це не входило в задуми авторів картини. Поєдинок Невідомого з п'яним Колею знято майстерно. Коля в азарті бою наколеться на власний ніж, яким збирався вбити свою жертву.

Отож, стається диво, що виводить фільм у площину містики. Винагородою за всі поневіряння Мустафи стане приїзд красуні Сафінар, яка, ризикуючи своїм благополуччям і спокійним життям, не побоялася приїхати до нього на край світу. Сцена їхньої зустрічі зворушлива.

Окремо слід сказати про акторські роботи. Іван Тимченко зробив точний вибір ансамблю. Не було б Бориса Орлова в ролі головного героя – не було б і фільму. І справа не тільки в зовнішній схожості, а й в умінні нюансувати психологічні стани: тримати паузу, передати спокій свого персонажа у відносно терпимому повсякденні (порівняно з минулими випробуваннями, що нагадали про себе уві сні: сцена насильного вливання їжі в'язню, чиє голодування тривало 300 днів. Актор у кількасекундній сцені сну виразив жах насильства, що чинилося над ним). Здавалося, людина, переживши таке, вже нездатна усміхатися і радіти життю. Але легка і світла усмішка осяє його обличчя при зустрічі з дорогою Сафінар. Українська акторка Христиня Дейлик переконлива в образі цієї кримськотатарської дівчини. Так само бачимо майстерне перевтілення акторів, яким дісталися негативні персонажі, зокрема, Віктора Полторацького – в прокурора, Василя Кухарського – у безшабашного негідника. Зіграний ним Коля – неймовірно правдивий російський характер, у цьому може переконатися кожен, у кого були знайомі з російської глибинки. Цей персонаж змальований не лише чорною фарбою – з одного боку, він ніби хоче підтримати Мустафу, а з іншого – підданий маніпуляції, готовий вбити.

Кілька слів про операторську роботу: безумовно, вона професійна, але не зовсім видається виправданим акцент на ході ніг або зйомка кисневих балонів з висоти. Можна, звісно, домислювати, що ці епізоди є протиставленням ходячих ніг і пориву до високості, мрії про свободу. Хоча такі асоціації є, мабуть, видаванням бажаного за дійсне. Бо все-таки зображально фільм будується на побутовій реальності, й спалахи асоціацій у цьому насиченому потоці буденності не зовсім переконливі.

Загалом же фільм продуманий, віртуозно структурований, у ньому немає гучних слів – усе виважено. Разом з тим, він розрахований на підготовленого глядача, який знає, ким є головний герой і який життєвий шлях випав на його долю.

Захід блакитного місяця

Анастасія Канівець

Однією з прем'єр цьогорічного Берлінале став «Блакитний місяць» («Blue Moon») режисера Річарда Лінклейтера. У фестивальному розмаїтті камерна драма про знаменитого американського поета-пісняра 1920-х–1940-х років Лоренса Гарта посіла особіне місце – формою, настроєм та, певною мірою, і змістами.

Українському глядачеві ім'я Гарта може не сказати нічого, тож зупинимося коротко, аби розповісти про цю непересічну постать. У складі легендарного тандему Роджерс і Гарт він увійшов до історії мюзиклу, понад двадцять років пишучи блискучі пісенні тексти до постановок; створював дует також популярні пісні, одна з яких і дала ім'я фільму Лінклейтера. Та, як це нерідко трапляється, талант у митця ішов під руку з депресією та алкоголізмом. Тож і кінець Гарта був сумний: у 1943 році, у віці 48 років, він помер в лікарні від пневмонії після ночі п'ятики. Цей фінал поетового життя і став прологом до «Блакитного місяця».

Створено фільм за класичними канонами драми (радше театральної, а не кінематографічної): єдність часу, місця й дії (якщо не рахувати згаданого вище прологу), побудоване на діалогах дійство, динаміка думки та емоції за скупкою зовнішньою подією. Розгортається дія у травні 1943 року, у вечір прем'єри знаменитого мюзиклу «Оклахома!» Оскара Гаммерштайна і Річарда Роджерса, що ознаменував народження їхнього творчого партнерства і, по суті, кінець дуету Роджерса й Гарта; за кілька місяців, як уже знає глядач, поета не стане. Ця «тьнь смерті» від початку задає сприйняття історії, її задумливо-меланхолійний настрій. Додамо, що розігрується все на тлі позірно далекої для більшості персонажів Другої світової війни: означена небагатьма деталями, вона все ж присутня десь на задньому плані, додаючи своїх обертонів до драми «Блакитного місяця».

Фільмовий Лоренц Гарт ще не знає про своє майбутнє – але вже відчуває, що вступив у «передзахідний» етап життя. Разом із тим, він ще мріє і сподівається: на взаємність свого кохання до прекрасної юної дівчини, на відданість свого друга Річарда Роджерса давньому партнерству. Марність цих сподівань, що її бачить глядач і мав би (та не хоче) розуміти Гарт, є емоційним осердям історії. Тут немає різких поворотів сюжету, несподіваного фіналу: все дуже логічно, передбачувано – і тим трагічніше. Споглядаючи цю історію, глядач не має «підстрибувати у кріслі»: занурившись у атмосферу повільного згасання чужої долі, він повільно пройде з героєм цим переламним для

«Блакитний місяць»

Сценарист Роберт Каплов
Режисер Річард Лінклейтер
Оператор Шейн Ф. Келлі
У ролях: Ітан Гоук,
Ендрю Скотт,
Маргарет Кволлі,
Боббі Каннавале та ін.
США, Ірландія, 2025

Ітан Гоук і Маргарет Кволлі у фільмі «Блакитний місяць».
Режисер Річард Лінклейтер. США, Ірландія, 2025.

нього вечором. І попутно вслухатиметься у майстерно написані діалоги, котрі вестимуть від однієї теми до іншої: від критики «Оклагоми!» і роздумів про хороші та погані метафори до нездійснених творчих планів, від спогадів про давню дружбу до надій на нове кохання. У процесі поступово вимальовується образ Гарта – людини вже по суті минулої епохи, чиї дотепні, свого роду навіть вишукані тексти, схоже, не вписуються у новий час і мають поступитися простішій, «народнішій» «Оклагоми!». Час Гарта закінчується, відбувається зміна поколінь – не на добре чи погане, просто так уже воно є.

Фільм у хорошому сенсі традиціоналістський, він ніби підхоплює дух драми «золотої доби» Голлівуду з хорошою драматургією і акторською грою на чолі. Прагнучи здобути та втримати глядача, сучасний кінематограф все більше уваги приділяє зовнішній стороні: ефектним драматургічним прийомам, складній побудові кінематографічного простору, візуальним ефектам, викличній проблематиці. Тим часом – о, диво! – як виявляється, кінострічка може невідривно тримати увагу глядача самими лише гарно прописаними діалогами та добротним, серйозним ставленням до таких популярних і водночас досить-таки підступних тем, як мистецтво, безнадійне кохання, творча і життєва криза.

Побудований на діалогах, фільм потребує особливо філігранної акторської гри – і виконавці «Блакитного місяця» насправду не розчаровують. Лоренца Гарта на екрані дещо несподівано втілює Ітан Гоук. Несподівано, тому що літній вік, зовнішня непривабливість, до певної міри навіть жалюгідність – ключові риси персонажа, що парадоксальним чином органічно поєднуються з його гострим розумом, та-

лантом і всесвітньою славою. Якщо говорити про суто зовнішнє втілення образу – можна дорікнути творцям фільму дещо карикатурним виглядом героя. Проте на рівні акторської техніки актор вправно втілює персонажа, викликаючи у глядача поперемінно то захоплення Гартом, то жалість до нього, але незмінно зберігаючи симпатію. Гоуків Гарт водночас дотепний, саркастичний, дещо зверхній, зациклений на собі – і зворушливо ніжний та вразливий щодо тих, кого щиро любить. В ансамблі з ним виступає Ендрю Скотт у ролі Річарда Роджерса, композитора на гребені успіху: позаду в нього два десятиліття плідної роботи з Лоренцом Гартом, попереду – ще півтора десятки з Оскаром Гаммерштайном; у фільмі він – король вечора, втілення слави й успіху, це водночас творча «друга половинка» героя і його протилежність. За цю роль актор здобув «Срібного ведмеда» Берлінале за найкращу роль другого плану. Пізніше кохання Гарта, студентку Елізабет Вейланд, грає Маргарет Кволлі; за невелику кількість екранного часу їй вдалося створити переконливий образ красуні, що зачаровує немолодого поета і мимоволі розбиває йому серце. Дівчина відчуває щирі симпатії до Гарта, але сприймає його не інакше, як старшого друга; вона не помічає, чи, точніше, воліє не помічати закоханості чоловіка так само, як він воліє не помічати її не-закоханість у нього. Разом ці персонажі формують основні силові лінії фільму.

Чи велику аудиторію матиме «Блакитний місяць»? Боїмося, що ні. А втім, ті, хто наважиться заглибитися у внутрішню драму літнього поета-пияка і віддатися меланхолійно-ліричній атмосфері фільму, будуть нагороджені доторком до глибокого і щирого мистецтва кіно.